

PAPER DETAILS

TITLE: Kadinlarda Ailenin Islevselligi, Roller ile Karsilikli Bagimlilik Arasindaki Iliskide Gerçek ve Psikolojik Dogum Sirasinin Düzenleyici Rolü

AUTHORS: Yagmur ULUSOY,Feyza INCEOGLU

PAGES: 2707-2732

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2026574>

The Moderating Role Of Actual And Psychological Birth Order In The Relationship Between Family Functionality, Roles, And Codependence In Women

Yağmur ULUSOY, Inonu University, ORCID ID:0000-0002-8906-7396

Feyza İNCEOĞLU, Malatya Turgut Ozal University, ORCID ID: 0000-0003-1453-0937

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between family roles, family functioning, and codependency, and whether the effect of actual birth order and psychological birth order on this relationship differ. The correlational survey model was used in this study. The sample of the study consists of 501 female students between the ages of 17 and 40 studying at İnönü University, Faculty of Education. Composite Codependency Scale, McMaster Family Evaluating Scale and White-Campbell Psychological Birth Order Inventory were used as a data collection tools. The data obtained were analyzed with SPSS 25.0 and AMOS 24 statistical package programs. The findings obtained from the study predict both general functioning and codependency of roles in positively and significantly. However, the mediating role of family functioning in the relationship between roles and codependency was not found significant. The moderator roles of psychological birth order and actual birth order being the same and different are significant in the relationship between roles, general functionality, and interdependence. It was observed that those with different psychological birth order and actual birth order had a higher moderator effect of roles on both general functioning and codependency than those with the same. The findings obtained from the study were discussed in the light of the literature, and various suggestions were presented to researchers and parents.

Keywords: Codependency, roles, family functioning, SEM multigroup analyses

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education

Vol 22, No 3, 2021

pp. 2707-2732

DOI:10.17679/inuefd.1009588

Article Type
Research Article

Received
14.10.2021

Accepted
23.12.2021

Suggested Citation

Ulusoy,Y. ve İnceoğlu, F. (2021). The moderating role of actual and psychological birth order in the relationship between family functionality, roles, and codependence in women, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(3), 2707-2732. DOI: 10.17679/inuefd.1009588

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Codependence is a type of relationship in which the person puts others at the center of his/her life, takes extreme care to fulfill their desires, and tries to read what is in their minds, the individual's own satisfaction depends on external factors, and the person is forced to constantly control others' behaviors (Beattie, 2012; Brown, 1994; Zelvin, 1999). It is noteworthy that codependence is seen among girls coming from families in which they take on the parent role and develop extreme sensitivity to others' needs and which are dysfunctional due to parents' ignoring or failure to fulfill their parental roles (Haaken, 1990). Although being responsible for the care and control of others is attributed to dysfunctional families, the reinforcement of the caregiver and controlling aspects of women forces them to be interdependent (O'Gorman, 1993).

According to the literature, codependence is attributed to women rather than men (Carfora, 2009; Elizabeth & Skowron, 2017; Granello & Beamish, 1998; Lampis et al., 2017; Loring ve Cowan, 1997) and birth order (Carfora, 2009); scores for gender roles (Kammeyer, 1966; Olver vd., 1989) and codependence (Carfora, 2009) vary by actual birth order; the problems of the family of origin and the disruption of functionality pave the way for codependence (Fuller & Warner, 2000; Prest, Benson & Protinsky, 1998; Zelvin, 1999); compared to men, women show an unhealthy tendency in terms of both functionality and roles in the family (Akgül Gök, 2013).

Although the relationship between codependence and birth order, roles in the family, and functionality has been studied, (Ançel & Kabakçı, 2009; Carfora, 2009; Crothers & Warren, 1996; Kelly-Rank, 2003; Marks et al., 2012; Mukba, 2013; Prest et al., 1998) it is worth noting that the role of the same or different actual birth order and psychological birth order in these relationships has not been studied. In addition, research into codependence in Turkish culture is limited (Ançel, 2012; Ançel & Kabakçı, 2009; Ançel et al., 2012; Mukba, 2013; Özdemir, 2015; Sezen, 2019; Ulusoy, 2019) which shows that there is a need for research on samples selected from Turkish culture to fill the gap in the literature.

Purpose

This study aimed to examine the relationship between codependence and the roles in the family, and the functionality of the family, and whether the effect of actual birth order and psychological birth order on this relationship shows a difference.

Method

The correlational survey model was used in this study. The study group consisted of 501 female students between the ages of 17 and 40 selected using the convenience sampling method from the different programs of İnönü University Faculty of Education in the 2020-2021 academic year. The scales used in this study included the Composed Codependence Scale which was developed by Marks et al. (2012) to measure codependence and adapted to Turkish culture by Ulusoy (2017), the White-Campbell Psychological Birth Order Inventory (PDSE) which was developed by Campbell, White and Stewart in 1991 and adapted to Turkish by Kalkan (2005), and the McMaster Family Assessment Device (FAD) which was developed by

Brown University and Buttlar Hospital within the family research program in the USA and adapted to the Turkish culture by Bulut (1990). The study data were analyzed via the SPSS 25 and AMOS 24 software packages.

Findings

In this study, the effects of family roles on both general functionality and codependence were found to be positive and statistically significant. However, the mediating role of family functioning in the relationship between roles and codependency was not found significant. The moderator roles of psychological birth order and actual birth order being the same and different are significant in the relationship between roles, general functionality and interdependence. Also moderator effects of the roles on the functionality and codependence in the family were compared according to the actual birth order of participants whose actual birth order differed but who were older by psychological birth order. According to the findings, the difference between participants who were older by psychological birth order but were an only child, last born, or middle child by actual birth order was statistically significant; however, the difference between participants who were last-born or middle children was not statistically significant.

Discussion & Conclusion

It is thought that the upbringing style is correlated with the high effect of the roles of women who are an only child and last-born child by actual birth order but older by psychological birth order on the functionality in the family and codependence. Considering that the tendencies that shape a person's life emerge at an early age (Adler, 1994) and that codependence is related to parenting styles (Crothers and Warren, 1996; Fischer and Crawford, 1992), parents are recommended to be careful as they are the ones who determine the roles that girls take on in the family from the first years of their lives. It is recommended that parents know that being an older child by psychological birth order has a satisfying/regulating role (White et al., 1995) and that they should take care not to glorify this role in the family because it is known that children who tried to please their parents in the past and will try to please other people in the future become more vulnerable to codependence (Beattie, 2012; Forward & Buck, 2014; Norwood, 1993).

While mental disorders may occur in a family with impaired functions, the presence of family members with mental disorders may impair the functionality of the family, as well (Bulut, 1993). This study evaluated the role of psychological and actual birth order in the effect of family roles on family functionality and codependence; however, it is clear that there is a need to examine the role of other variables such as cultural structure. In addition, since the sample of this study consists only of women, it is recommended that researchers test this study in the future on sample groups that include men.

Kadınlarda Ailenin İşlevselliği, Roller ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Gerçek ve Psikolojik Doğum Sırasının Düzenleyici Rolü

Yağmur ULUSOY, İnönü Üniversitesi, ORCID ID:0000-0002-8906-7396

Feyza İNCEOĞLU, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-1453-0937

Öz

Bu araştırmanın amacı ailedeki roller, ailenin işlevselliği ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkiyi ve gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının bu ilişki üzerindeki etkisinin farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan, yaşları 17 ile 40 arasında değişen 501 kadın öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği ve White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25.0 ve AMOS 24 istatistik paket programları ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, rollerin hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılığı pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ancak roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ailenin işlevselliğinin aracı rolü anlamlı bulunmamıştır. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası aynı ve farklı olanların genel işlevsellik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkideki düzenleyici rolleri anlamlıdır. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olanların, aynı olanlara göre rolleri hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılık üzerindeki düzenleyici etkisinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen bulgular alan yazın ışığında tartışılmış, araştırmacılara ve ebeveynlere çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karşılıklı bağımlılık, roller, aile işlevselliği, YEM çoklu grup analizi

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 22, Sayı 3, 2021
ss. 2707-2732
DOI:10.17679/inuefd.1009588

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi
14.10.2021

Kabul Tarihi
23.12.2021

Önerilen Atıf

Ulusoy, Y. ve İnceoğlu, F. (2021). Kadınlarda Ailenin İşlevselliği, Roller ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Gerçek ve Psikolojik Doğum Sırasının Düzenleyici Rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 2707-2732. DOI: 10.17679/inuefd.1009588

Kadınlarda Ailenin İşlevselliği, Roller ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Gerçek ve Psikolojik Doğum Sırasının Düzenleyici Rolü

Aynı ailede dünyaya gelmelerine rağmen tutum ve davranışları kıyaslandığında kardeşlerin farklılıkları hep şaşırtıcı gelmiştir. Bu farklılıkta ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarındaki değişkenliğin payı olduğu gibi çocukların cinsiyeti ve doğum sırasının da rolü olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin kız çocuklarına, erkek çocuklarından farklı yaklaşması (Olver, Aries ve Batgos, 1989; Salmon, 2003); hem kızlar hem de erkekler için doğum sırasının, ailenin sevilen/gözde çocuğu olup olmadığını belirlediğine dair bir algının olması (Kiracofe ve Kiracofe, 1990; Olver, Aries ve Batgos, 1989; Salmon, 2003; Salmon, Shackelford ve Michalski, 2012) bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Örneğin annelerin son doğan kız çocuklarına göre, ilk doğan kız çocuklarına daha fazla ilgi gösterdikleri ve müdahalede bulundukları (Olver, Aries ve Batgos, 1989); ilk çocuk hariç diğer tüm pozisyonlarda bulunan (ortanca, sonuncu çocuk) erkek çocuklarını ve son çocuk yani küçük çocuk hariç diğer tüm pozisyonlarda bulunan (ilk, ortanca çocuk) kız çocuklarını kayırdıkları (Kiracofe ve Kiracofe, 1990) görülmektedir. Ebeveynlerin tüm çocuklarına aynı davranmamalarında (Ernst ve Angst, 1983), doğum sırasının önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Doğum Sırası

Doğum sırası denilince akla ilk gelen isim bireysel psikolojinin kurucusu Alfred Adler'dir. Doğum sırası, çocuğun var oluşunu tanımlayan bir gerçeklik, ailenin sosyal yapısı içindeki konumudur (Shulman ve Mosak, 1977). Adler, aslında psikolojik doğum sırasına, yani bir çocuğun doğduğundaki pozisyonu ve bu pozisyonu nasıl yorumladığının önemli olduğuna vurgu yapmaktadır (Eckstein vd., 2010). Adler en büyük kardeş, iki kardeşten ikincisi, ortanca, en küçük ve tek çocuk olmak üzere beş psikolojik doğum sırası tespit etmiştir. Bireyin ailedeki yeri hakkında kişisel algısının, fiziksel doğum sırasından daha önemli olduğunu belirtmiştir (Adler, 1994; Corey, 2005; Sharf, 2014). Campbell, White ve Stewart (2006) kişinin ailede kendisini algıladığı pozisyonun yani psikolojik doğum sırasının gerçek doğum sırasıyla aynı olabileceği gibi farklı da olabileceğini ifade etmiştir. Psikolojik doğum kavramı, bir çocuk için en büyük, ortanca, en küçük veya tek çocuk olmanın ne anlama geldiğini açıklamaktadır (Manaster, 2006). Gerçek doğum sırasının aileye ve arkadaşlara karşı tutumları belirlediği, aile ilişkileri ve kimlik gelişimini etkilediği, benlik saygısı ile ilişkili olduğu (Kidwell, 1982; Salmon ve Daly, 1998; Salmon, 2002); psikolojik doğum sırasının stresle baş etme stratejilerini ve psikolojik sağlamlığı yordadığı (Kalkan ve Koç, 2008; Oktan, Odacı ve Berber-Çelik, 2014) bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca çocuğun cinsiyetinin de, psikolojik doğum sırasını etkileyeceği düşünülmektedir (Murdock, 2012).

Cinsiyet

Biyolojik bir farklılığı işaret eden cinsiyet, aslında bazı rollerin kaçınılmaz olarak cinslere özgü olmasını tayin eden bir işlev de taşımaktadır (Sancar, 2017). Cinsiyetler arasındaki derin farklılaşmadan dolayı, kadın ve erkekler farklı beklentiler, fırsatlar ve bedellerle yüzleşmektedir (Cook, 1990). Erkekler değerli, güçlü ve üstün kavramlarıyla; kadınlar ise boyun eğen ve itaat eden kavramlarıyla özdeşleştirildiği için atılganlık, güç, cesaret, özgürlük erkek özellikleri; korkaklık, boyun eğme, yetersizlik kadın özellikleri olarak görülmektedir. Sonuçta küçük kız çocukları kadınların yetersiz ve yeteneksizmiş gibi görünen imajının değiştirilmeyeceğine inanmaktadırlar (Adler, 1999). Sosyalleşme sürecinde kadınların, iddialı biri olmalarına izin verilmemekte ve yeterlilikleri pekiştirilmemekte, birey olmaları erkeklerle olan bağılılıkları ile ilişkilendirilmektedir (Wolfe, 1984). Kadınlar, diğerlerine bağlı olduğunu hissetmek için kendi

iyilik hâllerini yok sayarak, diğerlerine aşırı göz kulak olarak (bakım sağlayarak) ve diğerlerinin sorumluluğunu üstlenerek (Anderson, 1994; Frank ve Golden, 1992), kendilerini feda ederek ve diğerlerine kul köle olacak şekilde davranarak (Strakes, 1997), kendilerini çaresiz ve yetersiz hissederek (Engel, 2002) sosyalleşirler. Kadının uyumluluk adına yaptığı memnun etme, ödün verme ve teslim olma davranışları (Horney, 2010) bir nevi karşılıklı bağımlı ilişkiyi özetlemektedir.

Karşılıklı Bağımlılık

Karşılıklı bağımlılık, bir kişinin diğerlerini yaşamının merkezine koyduğu ve isteklerini yerine getirmek için aşırı özen gösterdiği, onların aklından geçenleri okuduğu; bireyin kendi memnuniyetinin dışsal kaynaklara bağlı olduğu; bir başka kişinin davranışlarını sürekli kontrol etmeye zorlayan bir ilişki türüdür (Beattie, 2012; Brown, 1994; Zelvin, 1999). Karşılıklı bağımlılığın ilk başlarda alkolik ailelerde geliştiğine inanılmasına rağmen; yeterince belirgin olmayan, açığa vurulmamış ve anlaşılması zor beklentileri ve kuralları olan herhangi bir aile sisteminde gelişebileceği ortaya çıkmıştır (Holder, Farnsworth ve Wells, 1994). İşlevsel olmayan / işlevselliği bozulmuş / psikolojik olarak sağlıklı bir ailede büyümenin, karşılıklı bağımlılığın bir kaynağı olduğu düşünülmektedir (Zelvin, 1999).

Ailenin İşlevselliği

İşlevsel olmayan ya da psikolojik olarak sağlıklı aile, işlevlerini beklenen düzeyde yerine getirmeyen aile olarak tanımlanabilir (Bulut, 1993). Ebeveynlerin kendi rollerini yerine getirmemesi ya da getirmedeki başarısızlıklarından dolayı karşılıklı bağımlılığın, ebeveyn rolünü üstlenen, diğerlerinin ihtiyaçlarına aşırı hassasiyet geliştiren ve işlevsel olmayan ailelerden gelen kız çocuklarında görülmesi (Haaken, 1990) dikkat çekicidir. Genel işlevsellik, bir bütün olarak ailedeki işlevsellikten duyulan memnuniyetin bir ölçüsüdür (Mansfield, Keitner ve Dealy, 2015).

Roller

Roller tekrarlayan davranış kalıpları iken; genel işlevsellik ise ailenin sağlıklı/sağlıksız oluşunu değerlendirmektedir (Shek, 2001). Roller ile genel işlevsellik arasında orta veya yüksek düzeyde pozitif yönde ilişki olduğu (Çalışkan, 2017; İkiz ve Yörük, 2013; Kamışlı, 2018; Mansfield, Keitner ve Dealy, 2015; Özatça, 2009) kadınların, erkeklere göre hem ailedeki işlevsellik hem de roller açısından daha sağlıklı bir eğilim gösterdikleri (Akgül Gök, 2013) bilinmektedir. Diğerlerinin bakımından ve kontrolünden sorumlu olma işlevsel olmayan ailelere atfedilmekle birlikte, özellikle kadınların bakıcı ve kontrolcü rollerinin pekiştirilmesi kadınları karşılıklı bağımlı olmaya zorlamaktadır (O’Gorman, 1993). Yani karşılıklı bağımlılık ile kadın cinsiyet rolleri arasında güçlü bir bağlantı olduğu düşünülmektedir. Karşılıklı bağımlılık kavramı, hem karşılıklı bağımlılığın kökeni hem de sürdürücüsü olarak kadınları işaret etmektedir (Granello ve Beamish, 1998). Kadınlardan beklenen davranışlar, kendi ihtiyaçlarını görmezden gelerek partnerin, çocukların ya da diğer önemli kişilerin ihtiyaçlarına aşırı müdahil olmasıdır. Bu beklentiye karşılık, karşılıklı bağımlı ilişkiye zemin hazırlamak anlamına gelmektedir (Loring ve Cowan, 1997). Karşılıklı bağımlılığın erkeklere kıyasla kadınlarla (Carfora, 2009; Granello ve Beamish, 1998; Lampis vd., 2017; Loring ve Cowan, 1997) ve doğum sırası ile ilişkilendirildiği (Carfora, 2009), gerçek doğum sırasına göre cinsiyet rollerinin (Kammeyer, 1966; Olver vd., 1989) ve karşılıklı bağımlılık puanlarının (Carfora, 2009) farklılaştığı; ailedeki köken sorunların/işlevselliğin bozulmasının karşılıklı bağımlılığa zemin hazırladığı (Fuller ve Warner, 2000; Prest vd., 1998; Zelvin, 1999), erkeklerle kıyaslandığında kadınların ailedeki işlevselliği ve rollerinde daha fazla bozulma eğilimi gösterdikleri (Akgül Gök, 2013)

görülmektedir. Anlaşılabileceği üzere sağlıklı bir yönü olan karşılıklı bağımlı ilişkiyi açıklarken cinsiyete, doğum sırasına, sahip olunan köken ailenin işlevselliğine ve rollerine vurgu yapılmaktadır. Ancak ailenin işlevselliği ve rollerin karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisinde doğum sırasının nasıl bir rol oynadığının araştırılmadığı dikkati çekmektedir. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırasının aynı (Campbell vd., 2006) olabileceği gibi farklılık da (Lohman vd., 1985; Kayacı, 2014) göstermesi; gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının karşılıklı bağımlılıktaki rolünün değişkenlik gösterebileceğini akla getirmektedir. Doğum sırası, ailedeki roller ve işlevsellik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişki (Ançel ve Kabakçı, 2009; Carfora, 2009; Crothers ve Warren, 1996; Kelly-Rank, 2003; Marks vd., 2012; Mukba, 2013; Prest vd., 1998) araştırılmasına rağmen, bu ilişkilerde gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı ya da farklı olmasının nasıl bir rol oynadığının incelenmediği dikkati çekmektedir. Ayrıca Türk kültüründe karşılıklı bağımlılığı inceleyen araştırmaların (Ançel, 2012; Ançel ve Kabakçı, 2009; Ançel vd., 2012; Mukba, 2013; Özdemir, 2015; Sezen, 2019; Ulusoy, 2019) sınırlı olması alanyazındaki boşluğun doldurulması için Türk kültüründen seçilen örneklemeler üzerinde araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Özellikle literatürde karşılıklı bağımlılığın kadınlara atfedilmesi, kadınlardan oluşan örneklemeler üzerinde araştırmaların derinleştirilmesi gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, a) rollerin, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılığa etkisini b) roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ailenin işlevselliğinin rolünü c) roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı ve farklı olmasının anlamlı bir etkisinin olup olmadığını incelemektir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

- “1. Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılığı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
2. Ailenin işlevselliğinin, roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide aracı rolü var mıdır?
3. Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının düzenleyici rolleri var mıdır?
4. Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı ve farklı olması arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”

Yöntem

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama desenlerinde kullanılan yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), deneysel olmayan araştırma modellerindeki nedenselliği test edebilmeye olanak sağlamaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Değişkenler arasında var olan doğrudan, dolaylı veya düzenleyici nedensellik ilişkilerinin test edildiği YEM temelli analizlerde her zaman gizil değişkenler üzerinden analiz yapılmamaktadır. Değişkenler arasında var olan nedensellik ilişkisi gözlemlenen değişkenler üzerinden de modelleme yapılarak hesaplanabilmektedir (Gülbüz, 2019). Araştırmada roller ve ailenin işlevselliği bağımsız değişken, karşılıklı bağımlılık ise bağımlı değişkendir. Gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası kategorik değişkendir.

Çalışma Grubu

Araştırmaya kolay ulaşılabilir örneklemeye yöntemi aracılığıyla 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı programlarında öğrenime devam eden ve yaşları 17 ile 40 arasında değişen 501 kadın öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın bağımlı

değişkeni olan karşılıklı bağımlılığın, kadın cinsiyet rolleriyle bağlantılı olmasından dolayı bu araştırmanın çalışma grubunun kadınlardan oluşturulmasına karar verilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin sahiplerinden kullanım izinleri ve araştırmaya dâhil olan tüm katılımcılardan gönüllülük onamları alındıktan sonra veriler toplanmıştır.

Elde edilen veriler üzerinde G-Power 3.1 programı kullanılarak güç analizi yapılmış ve analizin güç değeri ($1-\beta$) 0.95 olarak hesaplanmıştır. Alınan örneklem sayısının yeterli olduğu güç analizi ile desteklenmiştir. Güç analizi, örneklem büyüklüğünün istatistiksel gücünü hesaplamaktadır (Faul vd., 2009). Örneklem büyüklüğü 0.25 etki büyüklüğü, 0.05 hata payı ve 0.95 evreni temsil gücüyle en az 425 olarak hesaplanmıştır. Davranış bilimlerinde yürütülen araştırmalar, 0.90-0.99 arasında değişen güç değerlerinin hesaplandığı örneklem büyüklüğüne ulaşılmasını gerektirmektedir (Cohen, 1988). Bu araştırmada örneklem yeterli büyüklükte olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği (BKBÖ)

Marks vd. tarafından karşılıklı bağımlılığı ölçmek için geliştirilen Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği (2012), Ulusoy (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Kişilerarası kontrol, kendini feda etme ve duygusal bastırma olmak üzere üç alt boyuttan oluşan, 19 maddelik Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği 1 (hiç katılmıyorum) ve 5 (oldukça katılıyorum) arasında derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. Türk kültürüne uyarlama çalışması kapsamında yapı geçerliğine bakılmış ve iki maddenin faktör yüklerinin düşük olması ve kendi faktörleri dışındaki başka faktörlere yüklenmiş olmasından dolayı çıkartılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin Türkçe formu 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin toplam puan ve alt ölçek puan ortalamalarının iç tutarlılık katsayıları 0.61 ile 0.76 arasında değerler alırken; test tekrar test güvenirlik değerlerinin 0.60 ile 0.66 arasında değerler aldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Ulusoy, 2017). Bu araştırmada ölçeğin toplam puan ortalamaları kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği için Cronbach's Alpha değeri 0.74, AVE değeri 0.53 ve CR değeri ise 0.96 olarak hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha değerlerinin en az 0.60'tan (Alpar, 2020); AVE değerlerinin 0.50'den; CR değerlerinin ise 0.70'ten yüksek bulunması ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğunu gösterir (Farrell ve Rudd, 2009).

White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri (PDSE)

Campbell, White ve Stewart tarafından 1991 yılında geliştirilen ve Kalkan (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, kişinin psikolojik doğum sırasını belirlemeyi amaçlamaktadır. "Evet" ve "hayır" biçiminde yanıtlanan 42 maddelik envanterin kadınlar ve erkekler açısından farklı değerlendirme şekli vardır. Envanter Büyük Çocuk (Memnun Edici/Düzenleyici), Ortanca Çocuk (Dışlanmış/İhmal Edilmiş), Küçük Çocuk (Sevimli/İkna Edici), Tek Çocuk (Dikkatle Bakılan) olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Envanterin iç tutarlılığı kapsamında hesaplanan alt ölçeklerin Cronbach Alfa katsayıları kadınlarda 0.74 ile 0.86 arasında; erkeklerde 0.65 ile 0.82 arasında değişen değerler aldığı görülmüştür (Kalkan, 2005). Bu araştırma kapsamında White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri için Cronbach's alpha değeri 0.77, AVE değeri 0.54 ve CR değeri ise 0.99 olarak hesaplanmıştır. Cronbach's alpha değerlerinin en az 0.60'tan (Alpar, 2020); AVE değerlerinin 0.50'den; CR değerlerinin ise 0.70'ten yüksek bulunması ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğunu gösterir (Farrell ve Rudd, 2009).

McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği

Ölçek, Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Üniversitesi ve Buttler Hastanesi Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiştir. Türk kültürüne uyarlaması Bulut (1990) tarafından yapılmıştır. Problem, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel Fonksiyonlar olmak üzere yedi alt ölçekten oluşan, 60 maddelik bir ölçektir. 'Hiç katılmıyorum' ile 'Aynen katılıyorum' şeklinde derecelendiren ölçeğe verilecek yanıtlar 1 ile 4 puan arasında değerler almaktadır. '1' puan sağlıklı, '4' puan ise sağlıksız yanıtın bir göstergesidir. 103 Yüksek puan, her bir alt ölçeğe ait olan işlevin sağlıksızlığının arttığına işaret etmektedir (Öner, 2012). Boşanma sürecinde ve evli olan ailelere uygulanan ölçeğin alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın çıkması, ölçeğin yapı geçerliğine işaret etmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlılığı 0.38 ile 0.86 arasında değişirken; test tekrar test güvenirliği 0.62 ile 0.90 arasında değişmektedir. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında Genel Fonksiyonlar alt ölçeği ile evlilik yaşamı arasındaki ilişkiye bakıldığında 0.66 düzeyinde pozitif yönde bir korelasyon değeri hesaplanmıştır (Bulut, 1993). Bu araştırmada ölçeğin 12 maddeden oluşan Genel işlevsellik (Gİ) ve 11 maddeden oluşan Roller (RL) alt ölçekleri kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında McMaster Aile Değerlendirme Ölçeğinin Roller alt ölçeği için Cronbach's Alpha değeri 0.75, AVE değeri 0.51 ve CR değeri ise 0.92; Genel işlevsellik alt ölçeği için Cronbach's Alpha değeri 0.88, AVE değeri 0.55 ve CR değeri ise 0.93 olarak hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha değerlerinin en az 0.60'tan (Alpar, 2020); AVE değerlerinin 0.50'den; CR değerlerinin ise 0.70'ten yüksek bulunması ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğunu gösterir (Farrell ve Rudd, 2009).

Verilerin Toplanması ve Analizi

İnönü Üniversitesinden gerekli yasal izin alındıktan sonra (08.10.2020, E. 65760), 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı programlarında ve sınıf düzeylerinde okuyan kadın öğrencilerin e-posta adreslerine araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, BKBÖ; PDSE, Gİ ve RL'nin yer aldığı form gönderilmiştir. Veriler Eylül ile Kasım 2020 tarihleri arasında toplanmıştır.

Elde edilen veriler üzerinde ilk olarak SPSS 25 (Statistical Program in Social Sciences) programı ile güvenirlik analizi, Çoklu Doğrusal Bağlantı (Varyans Büyütme Faktörü (Variance Inflation Factor – VIF) Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizi yapılarak ölçeklerin orijinal yapıyı sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Çalışmada çok değişkenli normal dağılıma yönelik verilerin Mahalonabis Uzaklığı test edilmiştir. Buna göre 501 anket ile başlanan çalışmada verilerden 29'u Mahalonabis uzaklık değeri $p < 0.01$ olduğu için elenmiş ve 472 veri ile analizlere devam edilmiştir. Daha sonra verilerin Multivariate değeri 5,53 olarak hesaplanmış ve 10'dan küçük olduğu görülmüş olup çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 sınırında kaldığı belirlenmiş, bu bulgular Karagöz'ün (2019) belirttiği normal dağılım kriterlerini karşılamaktadır.

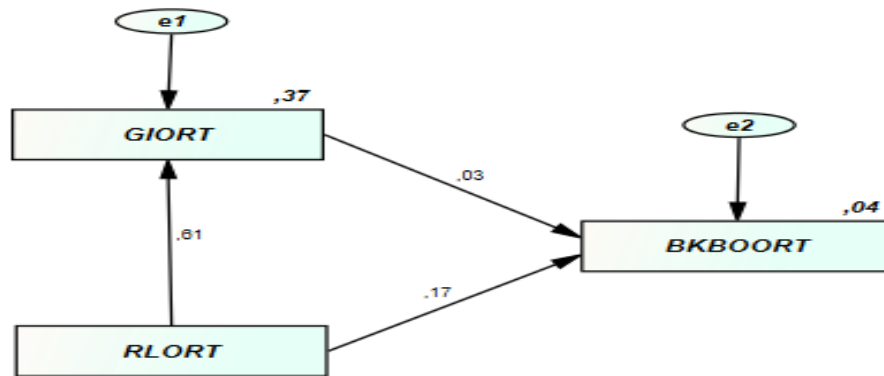
Bağımsız değişkenler (faktör alt boyutları) arasında ilişki olmadığından emin olmak için yapılan VIF Analizi sonucunda elde edilen değer 10 sınırını aşmamış olması gerekir (Albayrak, 2005). Bu kapsamda bağımlı değişken olan BKBÖ'den alınan toplam puanlara göre bağımsız değişkenler olan RL, PSDE ve Gİ ölçeklerinden elde edilen VIF değerlerinin 10 sınırını aşmadığı ve böylece bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının mevcut olmadığı görülmüştür. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin geçerlik analizleri kapsamında CR

(Composite Reliability), AVE (Average Variance Extracted) ve güvenirlik analizleri kapsamında Cronbach α değerleri hesaplanmıştır.

Son olarak AMOS 24 paket programı ile Gözlenen Değişkenler ile Yol Analizi yapılarak, Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kurulmuş modelin uyum iyiliği ve test değerlerine bakılmıştır. AMOS programı yardımıyla iki ya da daha fazla gruba sahip olan kategorik değişken analize alınarak gözlenen değişkenler arasındaki etkinin gruplar arasında fark gösterip göstermediği, yapısal eşitlik modeli kurularak çoklu grup analizi yöntemi ile test edilebilmektedir. Burada kategorik değişken, düzenleyici etkiye sahip olup değişkenler arasındaki etkinin gruplar için aynı olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır. Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını hesaplamak için “Kritik Z değeri” yani modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkide değişken gruplarına ait yol katsayılarının (β) arasındaki farklılığa bakılmaktadır ve bu değer 1,96’dan büyük olması istenmektedir. Kritik Z değerinin mutlak değerinin 1,96’dan büyük olması, gruplar arasında istatistiksel olarak ortaya çıkan anlamlı farklılığı göstermektedir (Gürbüz, 2019).

Bulgular

Bu araştırmada analizlere başlamadan önce betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Çalışma grubuna katılan 472 öğrenciden 100’ü birinci; 89’u ikinci; 88’i üçüncü ve 195’i dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim görmektedir. Ayrıca öğrencilerin 8’i tek çocuk; 145’i küçük çocuk; 203’ü ortanca ve 116’sı büyük çocuktur. Bu araştırmada öncelikle “Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılığı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır? Ailenin işlevselliğinin, roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide aracı rolü var mıdır?” sorularına yanıt aranmıştır. Bu kapsamda BKBÖ, RL ve GI toplam puan ortalamaları arasındaki ilişkinin test edilmesi için 472 öğrenciden elde edilen veriler kullanılarak yol analizi yapılmıştır. YEM analizi için kurulan ilk modele ait diyagram aşağıda verilmiştir:

Şekil 1: RL, GI ve BKBÖ Arasındaki İlişkiyi Gösteren YEM Diyagramı-1

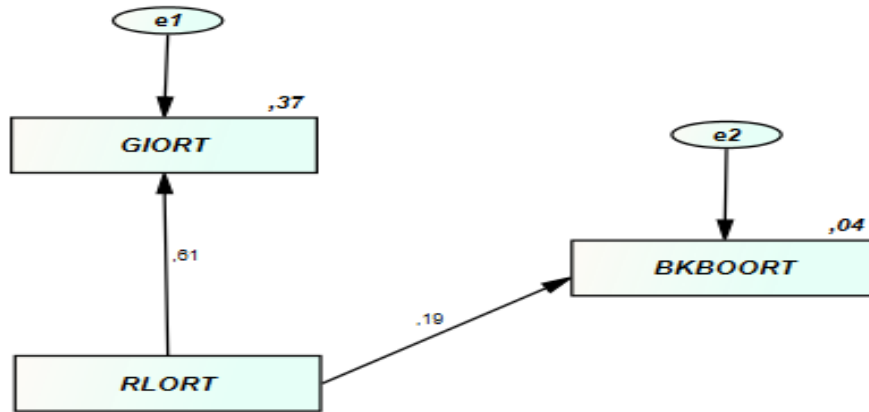
Analiz sonucunda ilişkileri yorumlayabilmek için ilk olarak değişkenler arasında çizilen okların üzerinde yer alan regresyon katsayılarının anlamlı olup olmadığına bakılır (Gürbüz, 2019). Aşağıda yer alan Tablo 1’de regresyon katsayıları ve anlamlılık değerleri verilmiştir.

Tablo 1.*YEM Diyagramı-1’de Yer Alan Modele Ait Değişkenler Arasındaki İlişki Katsayıları*

Ölçekler		β_1	β_2	p_1 Değeri	R^2
GI	RL	0.718	0.611	<0.001*	0.373
BKBÖ	GI	0.026	0.027	0.632	0.036
	RL	0.192	0.171	0.003*	

BKBO: Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, GI: RL: Roller Ölçeği; Genel İşlevsellik Ölçeği; β_1 : Standartlaştırılmamış Regresyon Katsayıları, β_2 : Standartlaştırılmış Regresyon katsayıları, * $p<0,05$: Regresyon Katsayılarının anlamlılığı için t testi sonucu, R^2 : Açıklayıcılık Katsayısı

Tablo 1 incelendiğinde GI ile RL ($\beta_2 = 0.611$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.373$) ve BKBÖ ile RL ($\beta_2 = 0.171$, $p = 0.003$, $R^2 = 0.036$) arasındaki regresyon katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ancak BKBÖ ile GI arasındaki regresyon katsayısının istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı hesaplanmıştır ($\beta_2 = 0.027$, $p = 0.632$, $R^2 = 0.036$) Yani GI’den alınan puanların BKBÖ üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu ailenin işlevselliğinin roller ile karşılıklı bağımlılık arasında aracı rolünün istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle GI’den BKBÖ’ye çizilen yol (regresyon katsayısı) silinerek analiz tekrarlanmıştır. Yeni kurulan modele ait diyagram aşağıda verilmiştir.

Şekil 2: RL, GI Ve BKBÖ Arasındaki İlişkiyi Gösteren YEM Diyagramı-2

Yeni kurulan modelin analizi sonucunda ilişkileri yorumlayabilmek için aşağıda yer alan Tablo 2’de regresyon katsayıları ve anlamlılık değerleri verilmiştir.

Tablo 2.*YEM Diyagramı-2’de Yer Alan Modeldeki Değişkenler Arasındaki İlişki Katsayıları*

Ölçekler		β_1	β_2	p Değeri	R^2
RL	GI	0.718	0.611	<0.001*	0.373
	BKBO	0.210	0.187	<0.001*	0.035

BKBO: Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, GI; Genel İşlevsellik Ölçeği; RL: Roller Ölçeği; β_1 : Standartlaştırılmamış Regresyon Katsayıları, β_2 : Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları, *p<0,05: Regresyon Katsayılarının anlamlılığı için t testi sonucu, R^2 : Açıklayıcılık Katsayısı

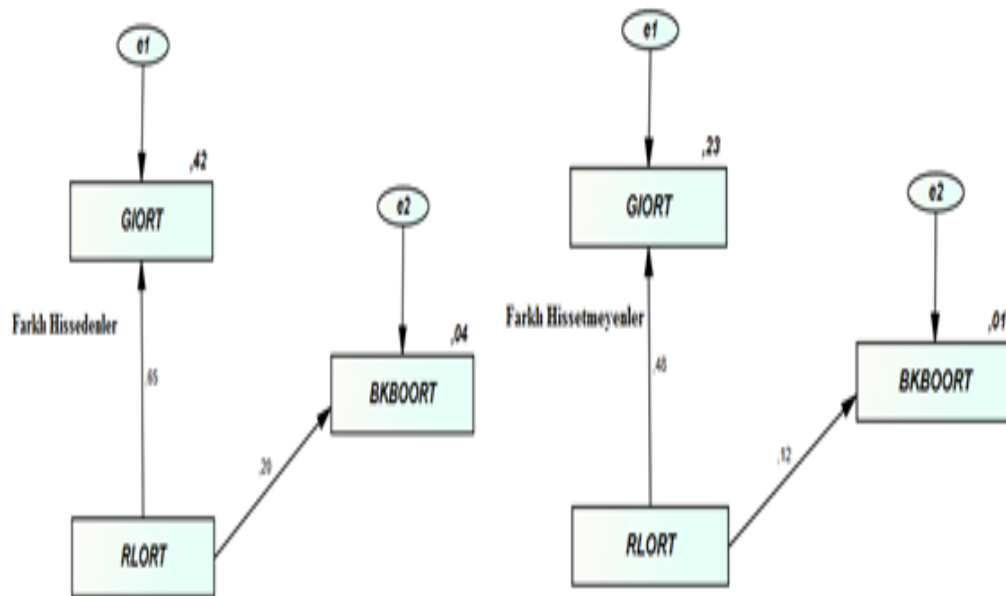
Tablo 2’de verilen sonuçlara göre GI ile RL ($\beta_2 = 0.611$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.373$) ve BKBO ile RL ($\beta_2 = 0.187$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.035$) arasındaki regresyon katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgu rollerin ailenin işlevselliği ile karşılıklı bağımlılığı pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığını ortaya koymaktadır. RL, GI’nin %37,3’ünü; BKBO’nün %3,5’ini açıkladığı hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen faktörler ile kurulan modelin doğrulanıp doğrulanmadığına birden fazla uyum indeksi ile bakılmıştır. Bir modelde $\chi^2/df < 3$; NFI > 0.90, CFI > 0.90, GFI > 0.90 ve RMSEA < 0.05 olması uyum indekslerinin istenilen aralıkta olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2016). Yeni kurulan modelde; analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indeks değerleri χ^2/df 0.230, χ^2/df 0.230, RMSEA 0.001, GFI 0.996, IFI 0.995 ve CFI 0.995 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan χ^2/df değeri 3’ün altında olduğu için modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu; NFI, CFI ve GFI değerlerine bakıldığında model uyumunun sağlandığı ve RMSEA değerine bakıldığında ise örneklem sayısının model için yeterli olduğu görülmektedir. Araştırmadaki katılımcıların gerçek ve psikolojik doğum sıralarının dağılımı incelenmiş; dağılıma ilişkin bilgilere Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3.*Katılımcıların gerçek doğum ve psikolojik doğum sıralarına göre dağılımı*

	Gerçek doğum sırası		Psikolojik doğum sırası	
	N	%	N	%
Tek çocuk	8	1,7	0	0
Küçük çocuk	145	30,7	7	1,5
Ortanca çocuk	203	43,0	13	2,8
Büyük çocuk	116	24,6	452	95,8

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmada katılımcıların 8’inin (%1,7) gerçek doğum sırası tek çocuk, 145’inin (%30,7) gerçek doğum sırası küçük çocuk, 203’ünün (%43,0) gerçek doğum sırasının ortanca çocuk ve 116’sının (%24,6) gerçek doğum sırasının büyük çocuk olduğu bulunmuştur. Ayrıca psikolojik doğum sırası tek çocuk olan hiçbir katılımcı olmadığı;

katılımcıların 7'sinin (%1,5) psikolojik doğum sırasının küçük çocuk, 13'ünün (%2,8) psikolojik doğum sırasının ortanca çocuk ve 452'sinin (%95,8) psikolojik doğum sırasının büyük çocuk olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar gerçek doğum sıraları ile psikolojik doğum sıraları aynı ve farklı olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Katılımcıların 120'sinin (%25,4) gerçek ve psikolojik doğum sırasının aynı; 352'sinin (%74,6) ise gerçek ve psikolojik doğum sırasının farklı olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada son olarak "Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının düzenleyici rolleri var mıdır? Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı ve farklı olması arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?" sorularına yanıt aranmıştır. Gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası aynı ve farklı olanlara göre rollerin işlevsellik ve karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisini incelemek için çoklu grup analizi (*Multiple-group path analysis*) yapılmıştır. Şekil 3'te iki farklı modele ait diyagramlara yer verilmiştir.

Şekil 3: Gerçek ve Psikolojik Doğum Sırası Aynı ve Farklı Olanlara göre RL, GI ve BKBO Arasındaki İlişkilerini Gösteren YEM Diyagramı-3

Gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası aynı ve farklı olanlara göre rollerin işlevsellik ve bağımlılık üzerindeki etkisini ortaya koymak için kurulan YEM diyagramına ilişkin sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

YEM Diyagramı-3'te Yer Alan Modele Ait Değişkenler ve Katsayıları

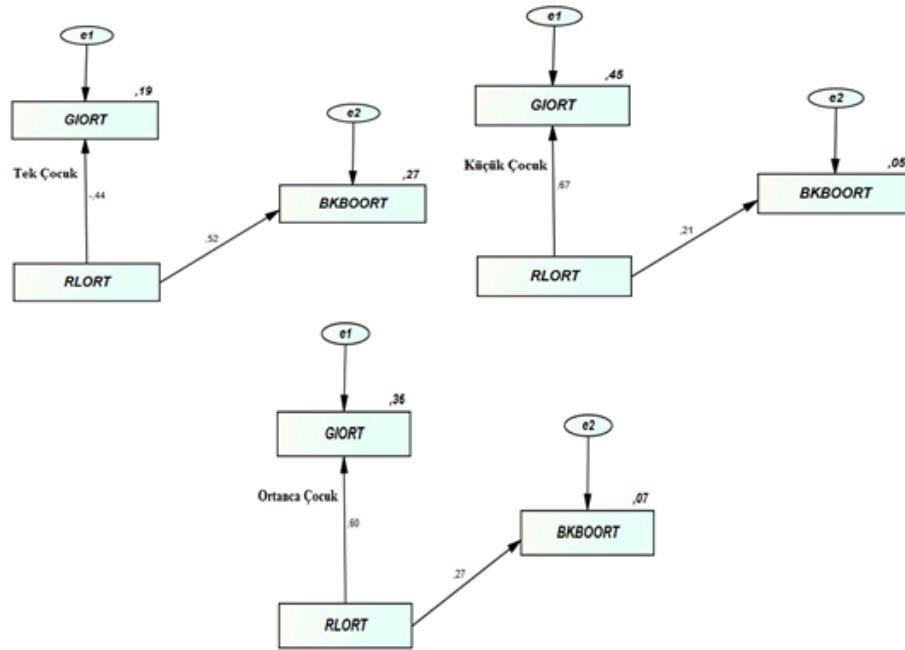
Gruplar	Ölçekler	β_1	β_2	p_1 Değeri	R^2	Kritik Değeri	Z
Farklı	RL GI	0.751	0.645	<0.001*	0.416	2.137*	

Hisseden		BKBO	0.227	0.198	<0.001*	0.039
Farklı Hissetmeyen	RL	GI	0.597	0.485	<0.001*	0.235
		BKBO	0.121	0.116	<0.001*	0.013

BKBO: Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, GI: Genel İşlevsellik Ölçeği; RL: Roller Ölçeği; *p<0,05: R²; Açıklanan Varyans Yüzdesi, *Kritik Z Değeri>1,96

Tablo 4'te yer alan sonuçlara göre roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının düzenleyici rolleri anlamlıdır. Ayrıca roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı ve farklı olması arasında anlamlı bir farklılık vardır (Z>1,96). Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olanların; RL'den aldıkları puanların GI'den alınan puanların %41.6'sını ($\beta_2 = 0.645$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.416$); BKBÖ'den alınan puanların %3.9'unu ($\beta_2 = 0.198$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.039$) açıklamaktadır. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası aynı olanların RL'den aldıkları puanların GI'den alınan puanların %23.5'ini ($\beta_2 = 0.485$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.235$); BKBÖ'den alınan puanların %1.3'ünü ($\beta_2 = 0.116$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.013$) açıklamaktadır. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olanların ($\beta_1 = 0.751$, $Z > 1.96$); psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası aynı olanlara ($\beta_1 = 0.597$, $Z > 1.96$) göre RL'nin GI üzerindeki etkisinin daha yüksek olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olanların ($\beta_1 = 0.227$, $Z > 1.96$); psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası aynı olanlara ($\beta_1 = 0.121$, $Z > 1.96$) göre RL'nin BKBÖ üzerindeki etkisinin daha yüksek olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indeks değerleri χ^2 2.491, df 1, χ^2/df 1.246, RMSEA 0.023, GFI 0.996, IFI 0.998 ve CFI 0.998 olarak bulunmuş olup; değerlerin istenilen aralıkta olduğu görülmüştür.

Araştırmada katılımcıların 452'sinin (%95,8) yani büyük çoğunluğun psikolojik doğum sırası büyük çocuk olarak hesaplanmıştır. Gerçek doğum sırası farklı olmasına rağmen psikolojik doğum sırası büyük çocuk olanların sayısı ise 342 olarak hesaplanmıştır. İstatistiksel karşılaştırma yapabilmek için her bir kategoride beklenen değerlerin %20'yi aşmaması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2007). Bu nedenle psikolojik doğum sırası büyük çocuk olanların gerçek doğum sıralarına göre karşılaştırma yapılmasına karar verilmiştir. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olanların gerçek doğum sıralarının RL, GI ve BKBÖ arasındaki ilişkide etkisinin farklılaşıp farklılaşmadığını hesaplamak için çoklu grup analizi yapılmıştır. Modele ilişkin diyagramlar aşağıdaki Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4: Psikolojik Doğum Sırası Büyük Olanların Gerçek Doğum Sıralarına göre RL, GI ve BKBO Arasındaki İlişkilerini Gösteren YEM Diyagramı-4

Tablo 5'te psikolojik doğum sırası büyük çocuk olanların gerçek doğum sırasına göre rollerin işlevsellik ve bağımlılık üzerindeki etkisinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koyan YEM diyagramına ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 5.

YEM Diyagramı-4'te Yer Alan Modele Ait Değişkenler ve Katsayıları

Gruplar	Ölçekler	β_1	β_2	p_1 Değeri	R^2	Karşılaştırma	Kritik Değeri	Z
Tek Çocuk	RL	GI	-0.650	-0.439	<0.001*	0.193	Tek Çocuk	2.914*
		BKBO	0.780	0.516	<0.001*	0.267		
Küçük Çocuk	RL	GI	0.747	0.672	<0.001*	0.451	Küçük Çocuk	2.862*
		BKBO	0.258	0.215	<0.001*	0.046		
Ortanca Çocuk	RL	GI	0.721	0.604	<0.001*	0.365	Ortanca Çocuk	-0.261
		BKBO	0.311	0.273	<0.001*	0.074		

BKBO: Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, GI: Genel İşlevsellik Ölçeği; RL: Roller Ölçeği; * $p < 0,05$; R^2 : Açıklanan Varyans Yüzdesi, *Kritik Z Değeri > 1,96

Tablo 5'te görüldüğü gibi RL'nin GI ve BKBO üzerindeki etkisinde psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası tek çocuk olanlar ile küçük ($Z=2.914$) ve ortanca ($Z=2.862$) çocuk olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Ancak RL'nin GI ve BKBO üzerindeki etkisinde psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası küçük çocuk olanlar ile ortanca çocuk olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($Z < 1.96$). Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası

tek çocuk, küçük çocuk ve ortanca çocuk olanlar arasında karşılaştırma yapıldığında RL'nin GI üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($Z>1.96$).

Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup da gerçek doğum sırası küçük çocukların RL'den aldıkları puanların GI'den alınan puanların %45.1'ini ($\beta_2 = 0.672$, $p<0.001$, $R^2=0.451$); ortanca çocukların RL'den aldıkları puanların GI'den alınan puanların %36.5'ini ($\beta_2 = 0.604$, $p<0.001$, $R^2=0.365$) ve tek çocuk olanların RL'den aldıkları puanların GI'den alınan puanların %19.3'ünü ($\beta_2 = -0.439$, $p<0.001$, $R^2=0.193$) açıkladığı hesaplanmıştır. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup da gerçek doğum sırası tek çocukların RL'den aldıkları puanların BKBÖ'den alınan puanların %26.7'sini ($\beta_2 = 0.516$, $p<0.001$, $R^2=0.267$), psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup da gerçek doğum sırası ortanca çocuk olanların RL'den aldıkları puanların BKBÖ'den alınan puanların %7.4'ünü ($\beta_2 = 0.273$, $p<0.001$, $R^2=0.074$) ve psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup da gerçek doğum sırası küçük çocuk olanların RL'den aldıkları puanların BKBÖ'den alınan puanların %4.6'sını ($\beta_2 = 0.215$, $p<0.001$, $R^2=0.046$) açıkladığı hesaplanmıştır.

Gerçek doğum sırası tek çocuk olup psikolojik doğum sırası büyük çocuk olanların RL ile GI'den aldıkları puanlar arasında ortaya çıkan etki negatif yönde ve anlamlıdır ($\beta_1 = -0.654$, $p<0.001$). Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası küçük çocuk olanların RL ile GI'den aldıkları puanları arasında ortaya çıkan etki ($\beta_1 = 0.747$, $p<0.001$) ile gerçek doğum sırası Ortanca çocuk olanların; RL ile GI'den aldıkları puanlar arasında ortaya çıkan etki ($\beta_1 = 0.721$, $p<0.001$) pozitif yönde ve anlamlıdır.

Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup, gerçek doğum sırası tek çocuk ve küçük çocuklar karşılaştırıldığında RL'nin GI üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($Z>1.96$). Tek çocukların ($\beta_1 = -0.654$) küçük çocuklarla ($\beta_1 = 0.747$) kıyaslandığında RL'den aldıkları puan ortalamalarının GI'den aldıkları puan ortalamaları üzerinde daha düşük düzeyde ve negatif yönde etkisi olduğu hesaplanmıştır. Buna karşın tek çocukların ($\beta_1 = 0.780$) küçük çocuklarla ($\beta_1 = 0.258$) kıyaslandığında RL'den aldıkları puan ortalamalarının BKBÖ'den aldıkları puan ortalamaları üzerinde daha yüksek düzeyde ve pozitif yönde etkisi olduğu hesaplanmıştır.

Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup, gerçek doğum sırası tek çocuk ve ortanca çocuklar karşılaştırıldığında RL'nin GI üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($Z>1.96$). Tek çocukların ($\beta_1 = -0.650$) ortanca çocuklarla ($\beta_1 = 0.721$) kıyaslandığında RL'den aldıkları puan ortalamalarının GI'den aldıkları puan ortalamaları üzerinde daha düşük düzeyde ve negatif yönde etkisi olduğu hesaplanmıştır. Buna karşın tek çocukların ($\beta_1 = 0.780$) küçük çocuklarla ($\beta_1 = 0.311$) kıyaslandığında RL'den aldıkları puan ortalamalarının BKBÖ'den aldıkları puan ortalamaları üzerinde daha yüksek düzeyde ve pozitif yönde etkisi olduğu hesaplanmıştır. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup, gerçek doğum sırası küçük çocuk ve ortanca çocuklar karşılaştırıldığında RL'nin GI ve BKBÖ üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($Z<1.96$). Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indeks değerleri χ^2 9.462, df 3, χ^2/df 3.154, RMSEA 0.080, GFI 0.983, IFI 0.968 ve CFI 0.970 olarak bulunmuş olup değerlerin istenilen aralıkta olduğu hesaplanmıştır. Hesaplanan χ^2/df değeri 3'ün altında olduğu için modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, NFI, CFI ve GFI değerlerine bakıldığında model uyumunun sağlandığı görülmüştür. RMSEA değerine bakıldığında ise örneklem sayısının model için yeterli olduğu hesaplanmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada rollerin, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılığa etkisi; roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ailenin işlevselliğinin aracı rolü ve roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı ve farklı olmasının anlamlı bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

Roller, Ailenin İşlevselliği ve Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişki

Bu araştırmada ailedeki rollerin hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkileri pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Roller Ölçeği, Genel İşlevsellik Ölçeğinin önemli bir kısmını açıklarken; Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeğinin çok küçük bir kısmını açıkladığı bulunmuştur. Roller, ailenin sorumlulukları, gelişimi ve sağlığı ile ilgili konuların takip edilmesini ve aile ilişkilerini sürdürmeyi içerir. Roller ile genel işlevsellik arasında orta veya yüksek düzeyde pozitif yönde ilişki olduğunu (Çalışkan, 2017; İkiz ve Yörük, 2013; Kamışlı, 2018; Keitner ve Dealy, 2015; Mansfield vd., 2015; Özatça, 2009); kadınların, erkeklere göre hem ailedeki işlevsellik hem de roller açısından daha sağlıksız bir eğilim gösterdikleri (Akgül Gök, 2013) bulgularına ulaşılmakla birlikte rollerdeki değişimin yani bozulmanın, ailenin genel işlevselliğinin bozulmasında payının anlamlı olduğunu ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada kadınların Roller Ölçeğinden aldıkları puanların Genel İşlevsellik Ölçeğinden aldıkları puanları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamasının özgün bir bulgu olduğu söylenebilir.

Ailenin İşlevselliğinin, Roller İle Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Aracı Rolü

Rollerin ise karşılıklı bağımlılığın küçük bir kısmını açıkladığı yani karşılıklı bağımlılıkta diğer değişkenlerin daha önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca genel işlevsellik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki regresyon katsayısının istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı görülmüştür. Yani kadınlardan elde edilen veriler üzerinde yapılan analizlere göre genel işlevselliğin karşılıklı bağımlılığı açıklamadığı; roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide genel işlevselliğin aracı rolünün istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu ile Fischer ve Crawford'un (1992) yaptığı araştırmada ailedeki işlevselliğin bozulmasının karşılıklı bağımlılığının artmasının nedeni olmadığı bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Ancak köken ailedeki işlevselliğin bozulmasının, karşılıklı bağımlılığı anlamlı düzeyde açıkladığını gösteren araştırma bulgularıyla (Crothers ve Warren, 1996; Fuller ve Warner, 2000; Zelvin, 1999) örtüşmemektedir. Chang'ın (2018) yaptığı araştırmada diğer değişkenlerle kıyaslandığında köken aile işlevselliğinin bozulmasının karşılıklı bağımlılığı açıklayan en zayıf değişken olduğu dikkati çekmektedir. Bu araştırmada kurulan modelde yer almayan örneğin cinsiyet, kişilik özellikleri gibi diğer değişkenlerin karşılıklı bağımlılığı açıklamada etkilerinin daha önemli olduğu sonucu desteklenmiştir.

Roller, Ailenin İşlevselliği ve Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Gerçek Doğum Sırası İle Psikolojik Doğum Sırasının Düzenleyici Roller

Bu araştırmada rollerin, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının düzenleyici rolleri anlamlı bulunmuştur. Ayrıca roller, genel işlevsellik ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırasının farklılaşmasının istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olanların psikolojik doğum sırası ile gerçek

doğum sırası aynı olanlara göre rollerin hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılık üzerindeki düzenleyici etkisinin daha yüksek olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Literatürde gerçek doğum sırası ile ailedeki roller ve karşılıklı bağımlılık arasında ilişki olduğunu ya da olmadığını gösteren araştırmalara rastlanmakla birlikte (Carfora, 2009; Kelly-Rank, 2003; Veronie ve Fruehstorfer, 2001); psikolojik doğum sırası ile ailedeki roller ve karşılıklı bağımlılık arasında ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmada psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olan kadınların; aynı olan kadınlardan ailedeki rollerin hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisinin daha yüksek çıkmasının özgün bir bulgu olduğu söylenebilir. Gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki olmaması (Çakır, 2019; Kalkan ve Koç, 2008), psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırasının aynı anlama gelmemesi (Lohman vd., 1985), bu araştırmada gerçek ve psikolojik doğum sırasının farklılaşmasının ailedeki rollerin hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisinin daha yüksek olmasını açıklar niteliktedir. Ayrıca bu bulgu bireyin ailedeki yeri hakkında kişisel algısının, fiziksel doğum sırasından daha önemli olduğunu (Adler, 1994; Corey, 2005; Sharf, 2014) desteklemektedir. Yani ailenin kaçınıcı çocuğu olduğundan ziyade bu sırayı nasıl algıladığı ve tepkide bulunduğunun daha önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Roller, Ailenin İşlevselliği ve Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Gerçek Doğum Sırası İle Psikolojik Doğum Sırasının Aynı ve Farklı Olmasının Etkisi

Bu araştırmada katılımcıların 452'sinin psikolojik doğum sırası büyük çocuk; 342'sinin gerçek doğum sırası farklılaşmasına rağmen psikolojik doğum sırasının büyük çocuk olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu araştırmanın seyrinde önceden tahmin edilmemiş ancak dikkate değer bulunmuştur. Bu nedenle gerçek doğum sırası farklılaşan ancak psikolojik doğum sırası büyük çocuk olan katılımcıların gerçek doğum sırasına göre rollerin ailedeki işlevsellik ve karşılıklı bağımlılığı yordama düzeyleri karşılaştırılmıştır. Gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası (Çakır, 2019; Kalkan ve Koç, 2008) ve yaşam stili (White vd., 1995) arasında anlamlı bir ilişki olmaması; ilk doğan çocuklar ile son doğan çocukların kişilik özellikleri arasında anlamlı bir farklılık olmaması (Kaul ve Srivastava, 2018), gerçek doğum sırasından ziyade algılanan yani psikolojik doğum sırasının önemini ortaya koymaktadır. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olanların, stres karşısında çaresiz kalmadıkları kendilerini güvenen bir yaklaşım sergileyerek stresle baş ettikleri (Kalkan ve Koç, 2008); yaşam stillerinin mükemmeliyetçilik ve diğerlerini memnun etme odaklı olduğu (White vd., 1995) bulguları ile diğerlerini memnun etme (Horney, 2010); kendini feda etme ve diğerlerinden sorumlu hissetme (Kasl, 1993); kontrolcü ve mücadeleci olma (Uğurlu vd., 2018) gibi kadınlara atfedilen cinsiyet rolleriyle örtüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada kadınların büyük çoğunluğunun psikolojik doğum sırasının büyük çocuk olmasının cinsiyet rolleriyle ilişkisi olabilir.

Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası tek çocuk ile küçük çocuk ve ortanca çocuk olanlar arasında farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu; ancak küçük çocuk ile ortanca çocuk olanlar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası küçük, ortanca ve tek çocuk olanların Roller Ölçeğinden aldıkları puanların, Genel İşlevsellik Ölçeğinden alınan puanları açıklama yüzdeleri karşılaştırılmıştır. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup; gerçek doğum sırası küçük olanların Roller Ölçeğinden elde edilen puanların Genel İşlevsellik Ölçeğinden elde edilen puanları yordama düzeyi en büyüktür ve pozitif yöndedir. Adler (1994)

en küçük çocukların, ailelerinde yardıma muhtaç ve yetersiz olarak algılanmalarından duydukları rahatsızlığı üstünlük çabaları ile kapatmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Doğum sırasının çalışıldığı araştırmalar üzerinde yapılan bir meta-analiz çalışmasında küçük çocukların, en çok sevimli, isyankâr ve empatik özelliklerinin ön planda olduğu bununla birlikte ruhsal bozuklukların aşırı görüldüğü grubun küçük çocuklar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Eckstein vd., 2010). Ailenin işlevselliğinin bozulmasının ruh sağlığının bozulmasıyla ilişkili olduğu görülmektedir (Bulut, 1993). Bu bulgular; bu araştırmada rollerdeki bozulmanın, ailenin işlevselliğinin bozulmasını açıklamada küçük çocukların etkisinin en büyük olmasını destekler niteliktedir. Ayrıca annelerin doğum sıraları kıyaslandığında son doğan kız çocuklarına göre, ilk doğan kız çocuklarına daha fazla ilgi gösterdikleri ve müdahalede bulundukları görülmektedir (Olver vd., 1989). İlk çocuk hariç diğer tüm pozisyonlarda bulunan (ortanca, sonuncu çocuk) erkek çocukların ve son çocuk yani küçük çocuk hariç diğer tüm pozisyonlarda bulunan (ilk, ortanca çocuk) kız çocukların anneleri tarafından kayrıldıklarına inandıkları görülmektedir (Kiracofe ve Kiracofe, 1990). Bu bulgular en küçük erkek çocukların aksine en küçük kız çocuklarının aileden yeterince ilgi görmediklerini göstermektedir. Cori (2015), anneden yeterince ilgi görememenin sonucunda çocukların çoğunlukla annenin istediğini düşündükleri şeyler konusunda yüksek standartlar oluşturduklarını belirtmektedir. Bu sonuçlar hem kadın olmanın hem de küçük çocuk olmanın rollerdeki bozulmayı, buna bağlı olarak da ailedeki işlevselliğin bozulmasını açıklamada anneden yeterince ilgi görememenin payının olabileceğini göstermektedir.

Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olup gerçek doğum sırası küçük, ortanca ve tek çocuk olanların Roller Ölçeğinden aldığı puanların, Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeğinden alınan puanları açıklama yüzdeleri karşılaştırılmıştır. Psikolojik doğum sırası büyük olup; gerçek doğum sırası tek çocuk olanların Roller Ölçeğinden elde edilen puanların Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeğinden elde edilen puanları yordama düzeyi en büyüktür ve pozitif yöndedir. Karşılıklı bağımlı ilişkinin odağında diğerlerini kontrol etme (Beattie, 2012) ve memnun etme (Zelvin, 1999) ile kendini diğerlerine feda etme (Brown, 1994) yer almaktadır. Tek çocuklarının yaşam stillerinin fedakârlık (kurban) ve kontrol etme odaklı olduğu bulgusu (White vd., 1995), tek çocuk doğum sırasının karşılıklı bağımlı ilişkide önemli bir rolünün olabileceğini göstermektedir. Bu açıklamalar, bu araştırmada rollerdeki bozulmanın, karşılıklı bağımlı ilişkiyi açıklarken tek çocukların etkisinin en büyük çıktığı bulgusuyla örtüşmektedir. Tek çocukların sürekli başrolde olmak istediklerini; yaşlılarından ziyade kendilerinden büyük ya da daha küçüklerle arkadaşlık etmeyi yeğledikleri (Adler, 2015) ve eleştirilmeye karşı aşırı hassasiyet gösterebilecekleri (White vd., 1995) düşünülmektedir. Bu açıklamalar tek çocukların, çocuk rolünden ziyade yetişkin rolüne daha kolay uyum sağladıklarını, aynı zamanda ebeveynlerini memnun etme/mükemmel olmayı arzulayabileceklerini göstermektedir. Kadınlara atfedilen kurtarıcı/fedakâr rolünü (Bepko ve Krestan, 1998; Norwood, 1993) içselleştiren ve yetişkinlerin üstlenmesi gereken rolleri üstlenen çocukların gelecekte karşılıklı bağımlı ilişki içinde kendilerini buldukları (Forward ve Buck, 2014) bilinmektedir.

Sonuç olarak bu araştırmada ailedeki rollerin hem ailenin işlevselliği hem de karşılıklı bağımlılık üzerinde pozitif yöndeki etkileri, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ancak roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide aile işlevselliğinin etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkinin açıklanmasında gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası arasında istatistiksel olarak

anlamli farklılık bulunmuştur. Psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası farklı olanların, aynı olanlara göre rollerin hem genel işlevsellik hem de karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisinin daha yüksek olduğu istatistiksel olarak anlamli bulunmuştur. Psikolojik doğum sırası büyük olup gerçek doğum sırası küçük olanların rollerinin ailenin işlevselliği üzerindeki etkisi en büyüktür ve pozitif yöndedir. Psikolojik doğum sırası büyük olup gerçek doğum sırası tek çocuk olanların rollerinin karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisi en büyüktür ve pozitif yöndedir.

Gerçek doğum sırası tek ve küçük çocuk olup psikolojik doğum sırası büyük olan kadınların rollerinin hem ailedeki işlevselliği hem de karşılıklı bağımlılıkta etkisinin büyük olmasında yetiştirilme tarzlarının da ilgisi olduğu düşünülmektedir. Bir insanın hayatına yön veren eğilimlerin erken yaşlarda ortaya çıktığı (Adler, 1994), karşılıklı bağımlılığın ebeveynlik stilleri ile ilişki olduğu (Crothers ve Warren, 1996; Fischer ve Crawford, 1992) düşünüldüğünde, kız çocuklarının yaşamlarının ilk yıllardan itibaren ailede üstlendikleri rolleri belirleyen kişiler olarak ebeveynlerin dikkatli olması önerilmektedir. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olmanın memnun edici/düzenleyici bir rolü içerdiğini (White vd., 1995) ebeveynlerin bilmeleri ve bu rolün ailede yüceltilmemesine özen göstermeleri tavsiye edilir. Çünkü önceleri ebeveynleri ileride diğer insanları memnun etmek için çabalayan çocukların karşılıklı bağımlılığa daha açık hale geldikleri bilinmektedir (Beattie, 2012; Forward ve Buck, 2014; Norwood, 1993).

İşlevleri bozulmuş bir ailede ruhsal bozukluklar çıkabileceği gibi, ruhsal bozuklukları olan aile üyesi veya üyelerinin varlığının ailenin işlevselliğini bozabileceği düşünülmektedir (Bulut, 1993). Bu araştırmada katılımcıların sadece roller, ailenin işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık değişkenlerine bakılmış ancak ruh sağlıkları genel olarak değerlendirilmemiştir. Bu nedenle gelecekte yapılacak çalışmalarda depresyon, anskiyete, yaşam doyumu gibi değişkenlerin etkilerinin ölçülebileceği araştırmaların planlanması önerilmektedir. Bu araştırmanın örneklemini üniversite öğrenimine devam eden kadın öğrencilerden oluştuğu için; bu araştırma kapsamında geliştirilen modelin farklı gelişim düzeylerindeki kadınlar üzerinde yeniden test edilmesine ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmacıların karşılıklı bağımlılığı azaltmaya yönelik deneysel çalışmalar yapmaları önerilmektedir. Özellikle kadınların karşılıklı bağımlılığını azaltmaya yönelik hazırlanacak müdahale programlarında rollere ve ailenin işlevselliğine yönelik içeriklere yer vermeleri tavsiye edilmektedir.

Adler (1999), kız çocuklarının gelişimi sırasında yaşadığı zorlukların dikkate alınması gerektiğine, erkeklerin sahip olduğu haklardan mahrum bırakıldıklarında bir uzlaşmaya varılamayacağına vurgu yapmaktadır. Ancak erkeklere tanınan ayrıcalıkların, bütün kültürlerde kadınlara tanınan ayrıcalıklardan daha geniş kapsamlı olması, tüm toplumlarda olağan karşılanmaktadır (Benedict, 2003). Bu araştırmada, aile işlevselliği ve karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisinde psikolojik ve gerçek doğum sıralarının rolüne bakılmıştır ancak kültür yapısı gibi diğer değişkenlerin de rolünün inceleneceği yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın örneklemini sadece kadınlardan oluştuğu için ileride araştırmacıların erkeklerin de dahil olduğu örneklem grupları üzerinde bu araştırmayı test etmeleri ve cinsiyet rolleri değişkenini de araştırmaya dahil etmeleri önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 08.10.2020 tarih, 19 sayı, 2020/19-4 karar numarası ile etik izin alınmıştır.

Kaynakça/References

- Adler, A. (1994). *İnsan tabiatını tanıma*. (Çev. A. Yörükhan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Adler, A. (1999). *Cinsiyetler arasında işbirliği*. (Çev. S. Selvi). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Adler, A. (2015). *Bireysel psikoloji*. (Çev. A. Kılıçlıoğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- Akgül Gök, F. (2013). *Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Hacettepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ançel, G. & Kabakçı, E. (2009). Psychometric properties of the Turkish form of codependency assessment tool. *Archives of Psychiatric Nursing*, 23 (6), 441- 453. DOI:10.1016/j.apnu.2008.10.004
- Ançel, G., Yuva, E. & Gökmen-Öztuna, D. (2012). Eş-bağımlılık ve iş yerinde mobing arasındaki ilişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 13, 104-109.
- Ançel, G. (2012). Karşılıklı bağımlılık kavramı: Hemşirelikle ilişkisi ve karşılıklı bağımlılığı belirleme araçları. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1, 70- 78
- Anderson, S.C. (1994). A critical analysis of concept of codependency. *Social Work*, 39(6), 677-685.
- Beattie, M. (2012). *İlişkilerde bağımlılığa son*. (Çev. F.N. Öztürk). İstanbul: OVVO Basım Yayın ve Dağıtım.
- Benedict, R. (2003). *Kültür kalıpları*. (Çev. N. Şarman). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Bepko C. & Krestan J. (1998). *İyi kadınlar mutsuz yaşamlar* (Çev. C. Ener Sılay). İstanbul: İlhan Yayınevi.
- Brown, L.S. (1994). *Subversive dialogs: Theory in feminist therapy*. New York: Basic Books.
- Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Campbell, L., White, J., & Stewart, A. (2006). The relationship of psychological birth order to actual birth order. (Edt. S. Slavik ve J. Carlson). *Readings in the theory of individual psychology*, 325-335. New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Carfora, R. E. (2009). *Codependency among only children as predicted by parenting styles practiced in family-of-origin* (Unpublished master's thesis). Smith College Scholl of Social Work, Northampton.
- Chang, S. (2018). Testing a model of codependency for college students in Taiwan based on Bowen's concept of differentiation. *International Journal of Psychology*, 53(2), 107-116. <https://doi.org/10.1002/ijop.12271>
- Cohen, J., (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*, 2. Edition, Taylor & Francis INC, New York, US.
- Cook, E. P. (1990). Gender ans psychological distress. *Journal of Counseling & Development*, 68, 371-375. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1990.tb02513.x>
- Corey, G. (2005). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*, 7. Baskı. Ankara: Mentis Yayıncılık.

- Cori J. L.(2015). *Var olan annenin yokluğu-Verilmeyen sevginin telafisi*. (Çev. E. Akay). 4.basım, İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Crothers, M., & Warren, L. W. (1996). Parental antecedents of adult codependency. *Journal of Clinical Psychology*, 52, 231-239. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(199603\)52:2<231::AID-JCLP14>3.0.CO;2-L](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199603)52:2<231::AID-JCLP14>3.0.CO;2-L)
- Çakır, S.(2019). *Gerçek ve psikolojik doğum sırasına göre genel aidiyet, öz-anlayış, kendini affetme, başa çıkma tutumları ve problem alanlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Üsküdar üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çalışkan, M. (2017), Aile işlevselliğinin aile doyumuyla incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (39), 59-74.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş.(2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Eckstein, D., Aycock, K. J. Sperber, M. A. McDonald, J., Van Wiesner III, V. Watts, R. E. & Ginsburg, P. (2010). A review of 200 birth-order studies: Lifestyle characteristics. *The Journal of Individual Psychology*, 66(4), 408–434.
- Engel, B. (2002). *Kimliksiz kadınlar*. (Çev. D. Atlas). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Ernst, C , & Angst, J. (1983). Birth order: Its influence on personality. New York: Springer-Verlag
- Farrell, A. M. & J. M. Rudd (2009). Factor analysis and discriminant validity: A brief review of some practical issues, *Australia-New Zealand Marketing Academy Conference*, 30 November-2 December 2009, 16(1):91-109.Australia.
- Faul, F., Erdfelder, E. & Lang, A.-G., (2009). G*Power 3.1: Test for correlation and regression analyses flexible statistical power analysis. *Behavior Research Methods*, 41, 1149-1160. <https://doi.org/10.3758/BRM.41.4.1149>
- Fischer, J.L. & Crawford, D.W. (1992). Codependency and parenting styles. *Journal of Adolescent Research*, 7 (1992), 352-363. <https://doi.org/10.1177/074355489273005>
- Forward, S. & Buck, C. (2014). *Zor bir ailede büyümek: Geçmiş onarmanın ve hayatı geri kazanmanın yolları*. (Çev. A. Terzi). 4. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Frank, P. B. & Golden, G.K.(1992). Blaming by naming: Battered women and the epidemic of codependence. *Social Work*, 37(1), 5-6.
- Fuller, J.A. & Warner, R.M.(2000). Family stressors as predictors of codependency. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 126 (1), 5-22
- Granello, D.H. & Beamish, P.M. (1998). Reconceptualizing codependency in women: A sense of connectedness, not pathology. *Journal of mental health counseling*, 20(4), 344-358.
- Gürbüz, S.(2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Haaken, J.(1990). A critical analysis of the co-dependence construct. *Psychiatry*, 53, 396-406.
- Holder, L.M, Farnsworth, B.J. & Wells, D.(1994). A preliminary survey of codependency traits and family of origin status of nursing students. *Addictions Nursing*, 6 (2), 76-80.
- Horney, K.(2010). *Nevrozlar ve insan gelişimi kendini gerçekleştirme mücadelesi*. (Çev.E. Erbatur). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- İkiz, F. & Yörük, C. (2013). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1) , 225-252.

- Kalkan, M. (2005). White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin geçerlik ve güvenirliği. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji*, 13(3), 169-174.
- Kalkan, M. & Koç, H. E. (2008). Psikolojik doğum sırası bireylerin stresle başa çıkma stratejilerinin yordayıcısı mıdır? *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 45-59.
- Kamışlı, E. (2018). *Toplumsal cinsiyet rolleri ve aile işlevselliğinin problem çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS ve AMOS uygulamalı nitel-nicel-karma- bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kasl, C.D.(1993). *Kadın, cinsellik ve bağımlılık*. (Çev. L. Onat). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Kaul, A. & Srivastava, A. (2018). Birth order and personality. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 9(3), 377- 379.
- Kayacı, Ü. (2014), "Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Doğum Sıraları ve Sosyal İlgili Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamadaki Rolünün İncelenmesi", Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kelly-Rank S. (2003). *An exploratory study examining perceived codependency in a south korean college-age population*. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the doctor of philosophy health education the university of. New Mexico.
- Kidwell, J. (1982): The Neglected Birth Order: Middleboms, in: Journal of Marriage and the Family 1982: 225-235
- Kiracofe, N. M. & Kiracofe, H. N. (1990). Child-perceived parental favoritism and birth order. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 46(1), 74-81.
- Lampis, J., Cataudella, S., Busonera, A. & Skowron, E. (2017). The role of differentiation of self and dyadic adjustment in predicting codependency. *Contemporary Family Therapy*, 39(1), 62-72. <https://doi.org/10.1007/s10591-017-9403-4>.
- Lohman, J. F., Lohman, T. G. & Christensen, O. (1985). Psychological position and perceived sibling differences. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 41(3), 313-327.
- Loring, S. ve Cowan, G.(1997). Codependency: An interpersonal phenomenon. *Sex roles*, 36, 115-123.
- Manaster, G.J.(2006). Family constellation meaning research and future research. Edt. S. Slavik ve J. Carlson). *Readings in the theory of individual psychology*,297-306. New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Mansfield, A. K., Keitner, G. I. & Dealy, J. (2015). The family assessment device: An update. *Family Process*, 54(1), 82-93. <https://doi.org/10.1111/famp.12080>
- Marks, A.D.G., Blore, R.L., Hine, D.W. & Dear, G.E.(2012). Development and validation of a revised measure of codependency. *Australian Journal of Psychology*, 64, 119-127. <https://doi.org/10.1111/j.1742-9536.2011.00034.x>
- Mukba, G.(2013). Üniversite öğrencilerinde ilişki bağımlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Yüzüncü Yıl Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları: Olgu sunumu yaklaşımıyla* (2. Baskı), (F. Akkoyun, Çev. Ed.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Norwood, R. (1993). *Kadın eğer çok severse*. (Çev. H. Kanbur ve A.M. Yararbaş). Ankara: İnkılap Kitabevi.
- O’Gorman, P.(1993). Codependency explored: A social movement in research of definition and treatment. *Psychiatric Quarterly*, 64 (2),199-212
- Oktan, V., Odacı, H., Çelik Berber, Ç. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 140-152.
- Olver, R.R., Aries, E. & Batgos, J. (1989). Self-other differentiation and the mother-child relationship: The effects of sex and birth order. *The Journal of genetic psychology*.150(3), 311-322. DOI: 10.1080/00221325.1989.9914600.
- Öner, N.(2012). *Türkiye’de kullanılan psikolojik testlerden örnekler: Bir başvuru kaynağı*. Yedinci baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Özatça A. (2009). Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordayıcısı olarak aile işlevleri. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Çukurova Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özdemir, N. (2015). Hemşirelerde karşılıklı bağımlılık ve ilişkili faktörler. [Yayımlanmamış Doktora tezi]. Haliç Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Prest, L. A., Benson, M. J. & Protinsky, H. O. (1998). Family of origin and current relationship influences on codependency. *Family Process*, 37, 513–528.
- Salmon, C. A. (2003). Birth order and relationships: friends, family, sexual partners. *Human Nature*, 14, 73-81. <https://doi.org/10.1007/s12110-003-1017-x>
- Salmon, C. A., & Daly, M. (1998). Birth order and familial sentiment: Middleborns are different. *Evolution and Human Behavior*, 19, 299– 312
- Salmon C. A., Shackelford T.K. & Michalski R.L. (2012). Birth order, sex of child, and perceptions of parental favoritism. *Pers. Individ. Differ.* 52(3), 357–362. DOI:[10.1016/j.paid.2011.10.033](https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.033)
- Sancar, S. (2017). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sezen, B. (2019). Psikoloji öğrencilerinin ve klinik psikologların karşılıklı bağımlılık düzeyleri ve yetişkin bağlanma boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]Maltepe Üniversitesi.<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Sharf, S.S. (2014). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*, Çev Ed.: Nilüfer Voltan Acar, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Shek, D. T. L. (2001). The general functioning scale of the family assessment device: Does it work with Chinese adolescents? *Journal of Clinical Psychology*, 57(12), 1503–1516. <https://doi.org/10.1002/jclp.1113>
- Shulman, B. H., & Mosak, H. H. (1977). Birth order and ordinal position: Two Adlerian views. *Journal of Individual Psychology*, 33, 114-12

- Strakes, C. (1997). *Cognitive group therapy program for codependent women: Development and effects on self-esteem, depression and coping skills*. Thesis of Doctorate. Columbia University, Columbia.
- Uğurlu, N. S., Türkoğlu, B., Kuzlak, A. & Gupta, A. (2018). Stereotypes of single and married women and men in Turkish culture. *Current Psychology: Research and Reviews*, 1-13. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9920-9>
- Ulusoy, Y. & Güçray, S. S. (2017). Adaptation of composite codependency scale to Turkish: a validity and reliability study. *Journal of International Social Research*, 10(49). <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1588>
- Ulusoy, Y. & Güçray, S.S. (2019). Psikodrama teknikleri ile bütünleştirilmiş etkileşim grubu uygulamasının karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(1):246-260. <https://doi.org/10.18863/pgy.619107>
- Veronie, L. & Fruehstorfer, D. B. (2001). Gender, birth order and family role identification among adult children of alcoholics. *Current Psychology*, 20(1), 53–67. <https://doi.org/10.1007/s12144-001-1003-6>
- White J., Campbell, L. & Stewart, A. (1995). Associations of scores on the White-Campbell Psychological Birth Order Inventory and the Kern Lifestyle Scale. *Psychological Reports*, 77, 1187-1196. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.77.3f.1187>
- Wolfe, B.E.(1984). Gender ideology and phobias in women. (Edt. C.S.Widom) *Sex Roles and Psychopatology*, 51-72. Newyork:Plenum Press.
- Zelvin, E.(1999). Applying relational theory to the treatment of women's addictions. *Affilia: Journal of Women in Social Work*, 14 (1), 9-23. <https://doi.org/10.1177/08861099922093491>

İletişim/Correspondence

Dr. Öğretim Üyesi Yağmur ULUSOY

yagmur.ulusoy@inonu.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Feyza İNCEOĞLU

feyza.inceoglu@ozal.edu.tr